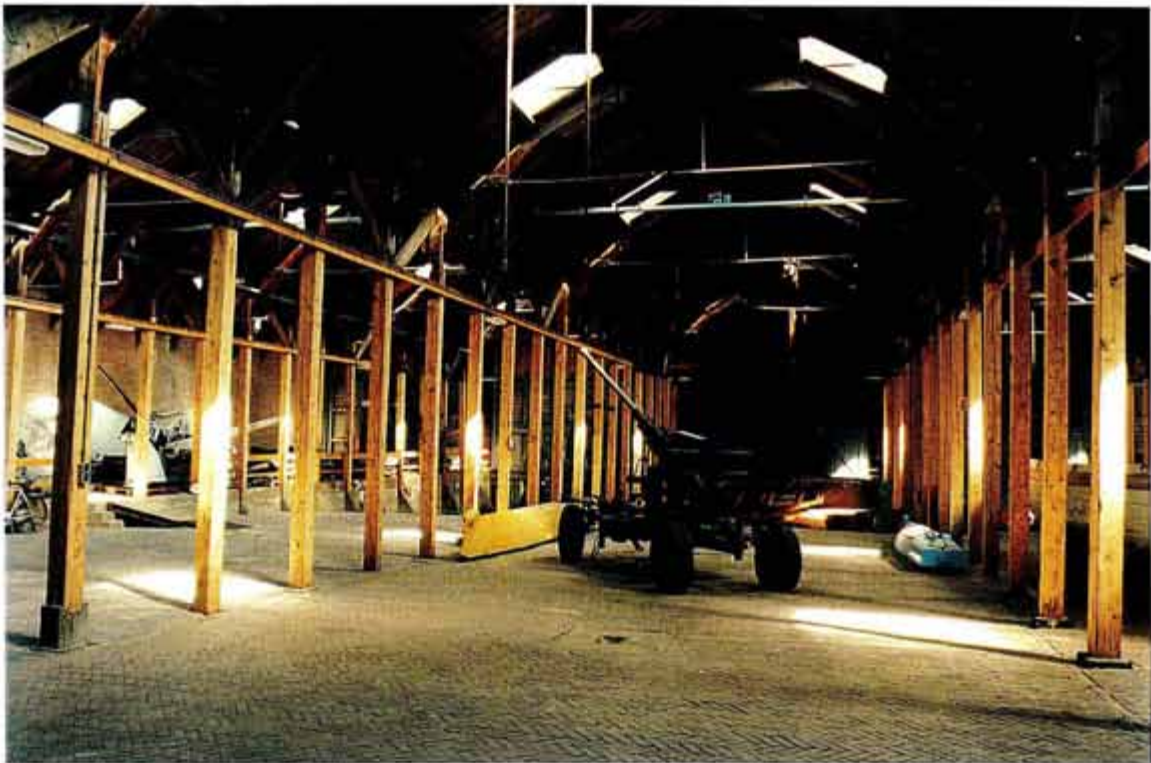

OUDE RIJKSWERF GEBOUW 3

Den Helder

Kamphuis, bureau voor bouwhistorie
Bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve

In opdracht van:
Gemeente Den Helder

Oude Rijkswerf: Gebouw 3

te Den Helder

Delft, november 1997

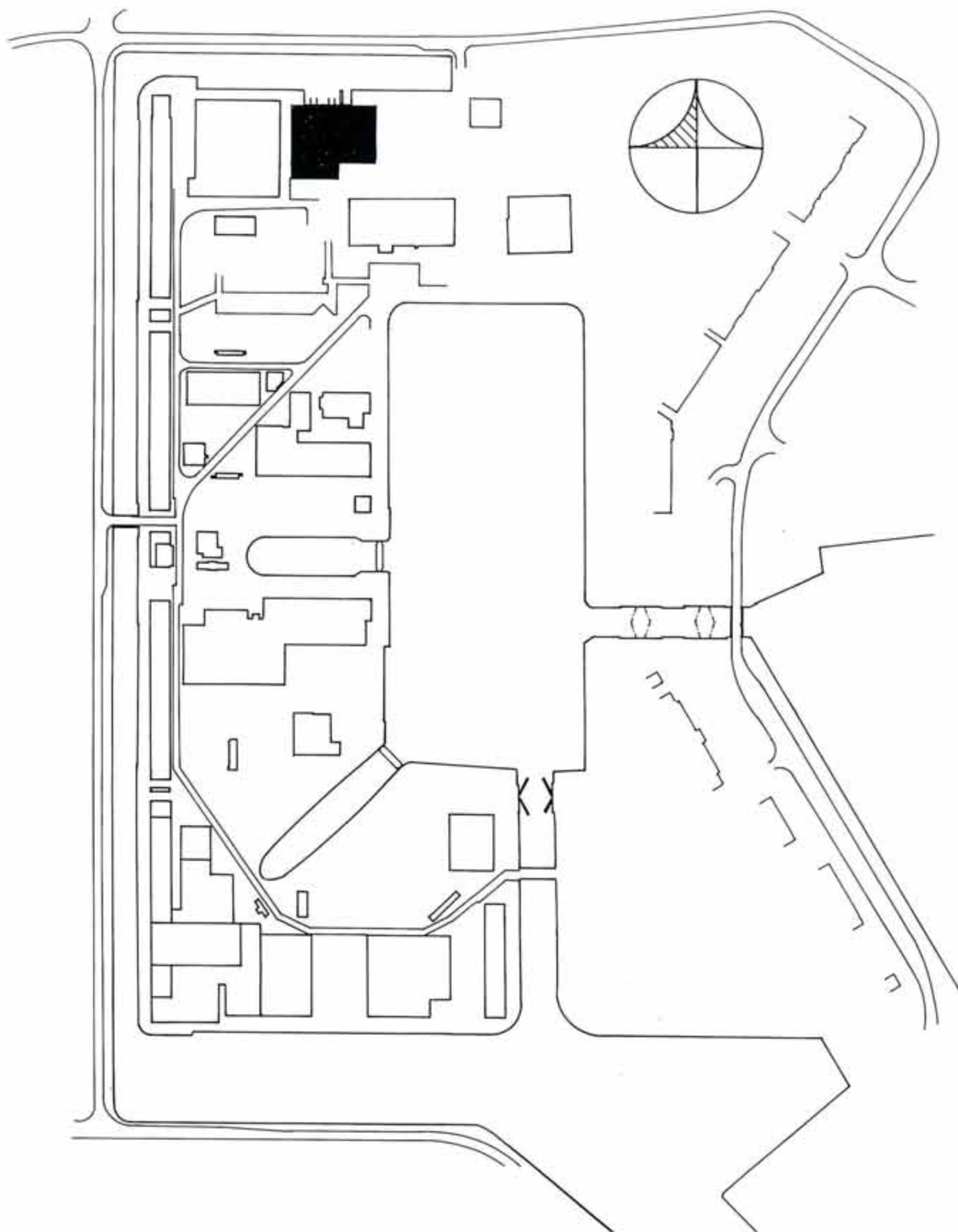
Onderzoeksperiode: september 1997

Uitvoering:
Kamphuis, bureau voor bouwhistorie
Oude Delft 224
2611 HJ Delft

bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve
Acaciastraat 12 bis A
3551 BG Utrecht

In opdracht van:
Gemeente Den Helder
Dienst Stadsontwikkeling & Beheer
Sportlaan 62
1782 ND Den Helder

© Copyright. Niets uit dit rapport mag gekopieerd of overgenomen worden zonder schriftelijke toestemming van de Gemeente Den Helder of van de auteur(s).

Plattegrond van het complex, met de plaatsbepaling van gebouw 3 (in zwart).

VOORWOORD

De "Oude Rijkswerf" te Den Helder is een scheepreparatiewerf van de Marine, die in eerste aanleg dateert uit het begin van de 19de eeuw. In de loop der tijd hebben talloze uitbreidingen en aanpassingen plaatsgevonden, waardoor er nu een veelheid aan gebouwen uit zeer verschillende perioden op het terrein staat.

Omdat de Marine recent een nieuwe werf in gebruik genomen heeft, zijn de gebouwen op de "Oude Rijkswerf" leeg komen te staan. Het ligt nu in de bedoeling om een groot deel van het terrein en de gebouwen af te stoten aan de Gemeente Den Helder; gebouw 3 zal echter eigendom blijven van de Koninklijke Marine. In overleg met de Marine is dit gebouw ter volledigheid in deze serie rapporten opgenomen.

Op het moment dat de Gemeente het terrein en de bebouwing over zal nemen, staan er grotere plannen op stapel. Deze plannen behelzen onder meer sloop van een aantal gebouwen en het plaatsen van nieuwbouw. Om een verantwoorde afweging tussen sloop en behoud te kunnen maken, hebben Burgemeester & Wethouders van de Gemeente Den Helder aan *Kamphuis, bureau voor bouwhistorie* te Delft en *bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve* te Utrecht opdracht gegeven tot een bouwhistorische verkenning.

Voor deze bouwhistorische verkenning heeft een archiefonderzoek plaatsgevonden in het archief van de Rijkswerf, de Gemeentelijk archieven en de Rijksarchieven. Gezien de enorme hoeveelheid beschikbaar materiaal en de formulering van de opdracht was het niet mogelijk en lag het niet in de bedoeling om een uitputtend onderzoek te verrichten. Niettemin zijn de voornaamste bestekken, tekeningen en foto's bij het archiefonderzoek gevonden, mede dankzij de niet aflatende hulp van M. Bakker. Ook zijn wij veel dank verschuldigd aan het Instituut voor Maritieme Historie in Den Haag. Het archiefmateriaal dat in het Centrale Archief Selectiedienst (CAS) te Winschoten berust, zal op een later moment naar het Archief Rijkswerf of het Algemeen Rijksarchief (ARA) te Den Haag verhuizen. Inventarisnummers van deze stukken zijn dientengevolge niet beschikbaar.

Het archiefwerk is verricht door drs E. Vink. De verkenningen van de gebouwen, de analyse van de bouwgeschiedenis aan de hand van de archivalia en de bouwkundige kenmerken van de gebouwen ("bouwsporen") is geschied door drs K. Emmens, M. Enderman, S.B. Frieling, ir J.A. van der Hoeve, ir K. Holstein, ir J. Kamphuis, ir E. Orsel, ir H. Vlaardingerbroek en ir L. Wevers. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de rapportage en de samenstelling van de rapporten.

Het onderhavige rapport van gebouw 3 is gemaakt door ir K. Holstein. Zonder nadere vermelding zijn de afbeeldingen, zowel foto's als tekeningen, afkomstig van *Kamphuis, bureau voor bouwhistorie* of van *bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve*.

BOUWGESCHIEDENIS

In 1832 en 1833 werd aan het Afsluitingskanaal, aan de noord-west zijde van de Rijkswerf, een 18-tal aaneengesloten open loodsen gebouwd voor de opslag van 36 gaffelkanonneerboden (afb. 1). Alleen de westgevel was afgewerkt met een open rasterwerk. Het zadeldak was afgewerkt met beschot, waarover huidpapier was gespannen.¹⁾ In de dakvlakken bevonden zich daklichten van 0,56 x 0,50 m, ingevuld met tweede kwaliteit half wit glas. Aan het Afsluitingskanaal bevonden zich de hellingen om de kanonneerboden op het droge en onder de kappen te kunnen trekken.

Vanaf ca. 1850 werden steeds meer wanden dichtgezet en deuren geplaatst in de kopwanden.²⁾ Dit was mede het gevolg van functiewijzigingen, waarbij de loodsen ook voor opslag van affuiten en hout werden gebruikt. In 1860 werden diverse nieuwe functies in de loodsen ondergebracht, waaronder een mastenmakerij en een berging voor sloepen. Daarbij werden onder meer zes hellingen gesloopt. In 1863 werden acht kappen voorzien van de beste blauwe onverglaasde Leidse- of Woerdse pannen. In 1881 werden enkele werkplaatsen in de loodsen opgenomen, waartoe extra dakramen werden aangebracht.

Op een bouwtekening uit 1882 is een klein fragment van de zuidgevel of "voorgevel" van de loodsen te zien, die voornamelijk in het midden van de 19de eeuw tot stand moet zijn gekomen (afb. 2, 3 en 4). Dit was een neo-classicistische rechte houten lijstgevel met een kroonlijst. Boven de ingangen bevonden zich segmentboogvormige bovenlichten. Ter plaatse van de zakgoten van de zadeldak waren ronde gaten in de gevel uitgespaard (afb. 4). Ook de noordgevel of "achtergevel" bezat een dergelijke lijstgevel.

De noordgevel werd in de jaren tachtig van de 19de eeuw in twee fasen vernieuwd, namelijk in 1881 en 1883 (afb. 4). In 1881 verving men 72 meter van de betimmering van de noordgevel, dat waren de kopgevels van 9 van de 18 loodsen. De gevel werd daarbij uitgevoerd als een koppeling van puntgevels met boeilijsten, voorzien van negen nieuwe opgeklampte deuren en negen segmentboogvormige bovenlichten met stralen en pilasters (afb. 5). In 1883 verving men de betimmering van de noordgevel van de volgende negen loodsen, waarbij dezelfde detaillering werd aangehouden. Ook de zuidgevel werd in de jaren tachtig van de 19de eeuw voor het grootste deel vernieuwd, waarbij de eerder omschreven lijstgevel vervangen werd door een koppeling van puntgevels. In 1883 werd 32 meter van de zuidgevel vervangen, dat wil zeggen de kopgevels van vier loodsen. Het jaar daarop werd de zuidgevel van in totaal elf loodsen vernieuwd.

In 1882 werd tegen de zuidzijde van de loodsen 5 - 7 een éénlaags aanbouw met een lessenaarsdak geplaatst, waarin twee torpedoboden gestald konden worden (afb. 9). Van deze uitbreiding is een tekening bewaard gebleven (afb. 3). In 1897 werd een soortgelijke aanbouw tegen de zuidgevel geplaatst als berging voor sloepen.

1) De term 'huidpapier' is niet bekend.

2) Zie bijlage I.

In 1911 had gebouw 3 veel nevenfuncties, waaronder stal en waag voor slachtvee, een gymnastieklokaal voor schepelingen en een bergruimte voor hout en sloepen.

In 1936 werd de constructie van het gebouw versterkt door de koppeling van de kappen door middel van trekstangen (vergelijk afb. 7 en 12). Mogelijk werd toen ook de westelijke muur opgetrokken, het onderste deel van de westgevel van het huidige gebouw 2.

In 1940 viel een bom op loods nummer 8. Waarschijnlijk waren de beschadigingen dusdanig, dat men deze loods heeft gesloopt. Aan te nemen is dat de bakstenen wanden met steunberen van de loodsen 7 en 9 toen ook zijn gebouwd (afb. 9). De muur van loods 7 is nu opgenomen in gebouw 2.

Tussen 1945 en 1949 werden de 8 kappen ten westen van de westelijke stabiliteitsmuur afgebroken. Tevens brak men de 3 meest oostelijke kappen af en bouwde de oostelijke stabiliteitsmuur. Daarmee bleven uiteindelijk 7 van de oorspronkelijk 18 kappen over.

BESCHRIJVING:

Het gebouw bestaat uit zeven loodsen met zadeldaken, die in de lengte zijn gekoppeld (afb. 9 en 10). Deze loodsen zijn de nummers 9, 10, 11, 12, 13, 14 en 15 van de oorspronkelijk 18 loodsen (afb. 1).

Tegen de zuidgevel van de loodsen bevindt zich een aanbouw met lessenaarsdak over de breedte van vier kappen, daterend uit 1897 (afb. 9). Het lessenaarsdak is afgedekt met een aluminium golfplaat.

De noordgevel dateert vermoedelijk uit 1881 - 1883, toen de gevel in twee fasen vernieuwd is (afb. 2, 3, 5 en 8).

De noordgevel is samengesteld uit de puntgevels van zeven loodsen, die bestaan uit stijl- en regelwerk met voornamelijk horizontale houten delen (afb. 8). Op de scheiding van de loodsen (de hartlijn van de kolommen van de draagconstructie) zijn pilasters opgenomen, ook uitgevoerd in horizontale beplanking. De pilasters bezitten geen basementen en worden beëindigd door eenvoudige kapitelen. Tussen de pilasters bevonden zich eertijds brede deuren, die in de loop der tijd zijn aangepast en dichtgezet met horizontale beschieting op stijl- en regelwerk. De segmentboogvormige bovenlichten zijn nog goed te herkennen, zowel aan het lijstwerk als aan de (gemoderniseerde) invulling met stralenkransen. Deze bovenlichten waren aanvankelijk open ten behoeve van de ventilatie, maar zijn nu aan de achterzijde dichtgezet met verticaal beschot. De geveltoppen waren afgewerkt met een boeilijst.

Voor de loodsen 10, 11 en 12 ligt een soort binnenhaven in het Afsluitingskanaal, waarop de hellingen in het gebouw aansluiten (afb. 8). De gevels van deze loodsen zijn dan ook voorzien van dubbele deuren, die aansluiten op de pilasters. Voor loods 13 ligt een helling, die toegankelijk is via een dubbele deur in de gevel. Ook de gevel van loods 9 heeft een dubbele deur, die echter toegang geeft op de kade. Ook vanuit loods 15 betreedt men de kade. De dubbele deur is echter vervangen door een smallere deur. Loods 14 heeft een afwijkende invulling van de gevel, die van betrekkelijk recente datum is. Hier zijn dusdanig hoge schuifdeuren en ramen opgenomen, dat het bovenlicht van de oude deuren is vervallen.

De gevel is afgewerkt in zwarte kleur. Alleen de boeilijst heeft een witte kleur. Op foto's uit het begin van de 20e eeuw is te zien dat de stralenkransen, de kapitelen en de band tussen de kapitelen in dezelfde lichte tint waren geschilderd als de boeilijst (afb. 5).

De oostgevel is een gemetselde muur, die aan de buitenzijde wordt geleed door acht zware steunberen. Deze muur is aan de binnenzijde voorzien van 23 pilasters, per spant één. Deze muur is zeer waarschijnlijk gebouwd in 1945 - 1949, toen de kappen 16, 17 en 18 werden afgebroken.

De zuidgevel van de loodsen is in 1883 - 1884 geheel vernieuwd en voorzien van een reeks gekoppelde geveltoppen (afb. 9 en 10). Vermoedelijk heeft men de bestaande vormgeving van de noordgevel grotendeels gekopieerd. Voor 1883-'84 had de gevel namelijk een rechte kroonlijst als beëindiging (afb. 2 en 3). In 1897 is voor de vier meest westelijke kappen een aanbouw met een lessenaarsdak geplaatst (afb. 3 en 9). De zuidgevel is samengesteld uit de puntgevels van zeven loodsen, die bestaan uit stijl-

en regelwerk met voornamelijk horizontale houten delen. Vanwege de aanbouw uit 1897 zijn alleen de gevels van de loodsen 13, 14 en 15 volledig zichtbaar (afb. 9 en 10). De geveltoppen, de bovenlichten met (gemoderniseerde en dichtgeplankte) stralenkransen en de pilasters zijn gelijk aan die in de noordgevel (afb. 8). De dubbele deuren zijn op verschillende wijzen dichtgezet en/of verbouwd. De loodsen 13 en 15 hebben kleine deuren. In de rechter sponning van de dubbele deur van loods 15 zijn nog vier ijzeren duimen zichtbaar, waarvan de plaatsing op een onder- en een bovendeur wijst. De deuren van loods 14 zijn in het vlak van de pilasters dichtgezet, ten behoeve van schuifdeuren. De geveltoppen van de loodsen 9 t/m 12, die voor het grootste deel schuil gaan achter de aanbouw van 1897, zijn ingevuld met horizontale delen. Er zijn geen sporen van de oorspronkelijke bovenlichten zichtbaar. De gevels van de aanbouw uit 1897 bestaan uit stijl- en regelwerk met een horizontale beplanking (afb. 9). In de zuidgevel is een zestal deuren van verschillende afmetingen opgenomen. Bovendien komen in deze gevel een tweetal bakstenen schoorstenen voor, die behoorden bij de werkplaatsen.

De westgevel is een gemetselde muur met steunberen (afb. 11). Op goothoogte zijn nog resten van trekstangen zichtbaar, evenals in de oostgevel van gebouw 2. Deze muur zal zijn gebouwd na de sloop van loods 8 in 1940, na een beschadiging door een bom.

De constructie van houten kolommen en spanten dateert in essentie uit 1832. De zadeldaken worden gedragen door 23 spanten, die elk zijn samengesteld uit twee spantbenen, één hanebalk, kreupele stijlen, korbeels en blokkeels. De blokkeels tussen de kappen vormen ook de dragers van de zakgoten. De houten kolommen worden afgeschoord door windschoren (in de lengte van de zadeldaken) en kreupele stijlen. Van elk tweede spant worden de blokkeels van de kappen 9, 10, 11, 12 en 13 met elkaar verbonden door ijzeren trekstangen, die in 1936 zijn aangebracht. De trekbalken met de bijbehorende korbeels in de spanten van de kappen 14 en 15 dateren vermoedelijk uit de periode 1945 - 1949.

De vloer van loods 9 ligt ongeveer 50 cm hoger dan de overige vloeren en bestaat uit beton. De hellingen in het noordelijke deel van de loodsen 10, 11 en 12 zijn voorzien van een geribbelde betondekking. De vloeren van de overige loodsen zijn bestraat met gebakken of betonnen klinkers. Al deze vloeren dateren van na 1945.

WAARDERING

1) Stedebouwkundige waarde:

Gebouw 3 heeft een hoge stedebouwkundige waarde omdat het een onderdeel vormt van de noordelijke afsluiting van de Oude Rijkswerf. Tevens zijn de thans resterende sloopshellingen van stedebouwkundig belang, omdat daarmee de functionele samenhang met het Afsluitingskanaal onderstreept wordt.

2) Architectuur- en bouwhistorische waarde:

De bouwmassa met gekoppelde zadeldaken en de houten gevels met brede deuren en de segmentboogvormige bovenlichten hebben architectuurhistorische waarde. De draagstructuur uit 1832/33 is van bouwhistorisch belang, mede vanwege de zeldzaamheid van dit soort constructies.

3) Historische waarde:

Het gebouw behoort tot de oorspronkelijke opzet.

4) Gaafheid:

Het oorspronkelijke bouwvolume is ongeveer gehalveerd en het merendeel van de sloopshellingen is verdwenen. De draagstructuur daarentegen is vrijwel geheel gaaf.

Op grond van het bovenstaande heeft gebouw 3 een grote monumentale waarde.

ADVIES:

- De kleurstelling zodanig aanpassen dat de stralen in de bovenlichten duidelijk herkenbaar worden (zie afb. 7).

BIJLAGE I

Bronnenmateriaal van gebouw 3.

● ARW, bestekken, 1854:

Opgave van kosten voor het veranderen en in een goede staat brengen van vijf stuks kanonneerbootkappen.

Om de stutten op te vangen moeten 138 stijlen worden weggenomen en vervangen door 128 stuks gemetselde teerlingen, met daarop eikenhouten neuten. 10 stijlen moeten worden afgezaagd op een hoogte van 3.50 el boven de voetingplaat. Het rasterwerk bij de Noordsche houttuin (= aan de westzijde van de kappen) moet worden weggenomen en weer geplaatst worden tussen de vierde en vijfde kap. In het buitenbeschoot naar de zijde van de Noordse houttuin moeten deuren worden geplaatst, evenals in het separatieschoot tussen de vierde en vijfde kap.

De oude dakdelen, papierbedekking en zinken dakgoten moeten worden weggenomen. Het dekstuk op de kroonlijst aan de zijde van de werf moet worden vernieuwd. Daarin zijn dakramen aanwezig. Er moeten 32 dakramen worden aangebracht. De eindgevels moeten worden dichtgetimmerd.

In het buitenbeschoot aan de kant van de Noordse houttuin en het werfpad komen 14 ramen.

Zink en lood van het dak wordt deels vernieuwd en hersteld. De kappen worden gedekt met geteerd papier (het papier wordt achteraf geteerd) met een oppervlakte van 1800 vierkante ellen.

In de 46 lichtramen komt in totaal 54 vierkante ellen half wit glas.

Het oude houtwerk moet worden afgeschraapt en, voor zover het aan de buitenlucht is blootgesteld, gegrond en een maal overgeverfd.

● ARW, bestekken, 1856:

Begroting van kosten van het arbeidsloon voor het inrichten van twee stuks kanonneerbootkappen tot bergplaats van houtwaren.

Er moet een rasterwerk gemaakt worden over de volle lengte van de loodsen en in hoogte

gelijk aan het bestaande rasterwerk.

Vier eindgevels zullen worden betimmerd.

Daarvan zal het bovenste of toogvormige gedeelte beschoten worden, van buiten met naalden en banden worden voorzien die op dezelfde wijze zijn bewerkt als de loodsen die vroeger als bergplaatsen zijn ingericht. Het overige gedeelte zal uit rasterwerk worden samengesteld en voor elke gevel met drie stuk dubbele, over de volle breedte openslaande en uit rasterwerk bestaande deuren worden voorzien (12 stel dubbele deuren, verder worden ook nog 12 stel aanwezige dubbele oude deuren afgehangen).

Aan de binnenzijde van het stijl- en regelwerk zal een schotwerk van beweegbare deuren en luiken worden aangebracht.

● ARW, bestekken, 1859:

Begroting van kosten voor o.a. het dichttimmeren van de eindgevels van twee kanonneerbootkappen.

Afgehangen worden 3 stel deuren, 3 stel oude deuren en 3 stel deuren van rasterwerk. Het toogvormig gedeelte wordt met grenenhout dichtgetimmerd.

● ARW, bestekken, 1860:

Begroting van het arbeidsloon en gedeeltelijke levering van materialen benodigd voor het maken van een mastenmakerij, bergplaats voor gezaagde houtwaren en een slachterij.

De mastenmakerij komt in 1/4 gedeelte van de mastenloods.

Het gezaagde hout komt in enkele kanonneerbootkappen.

● ARW, bestekken, 1860:

Begroting van kosten voor het overbrengen van het arbeidsloon voor het overbrengen van de mastenmakerij naar de mastenloods, het maken van bergplaatsen voor en het overbrengen van gezaagde houtwaren, ijzerwerk, mallen,

modellen en het overbrengen van de slachterij naar het torengebouw.

Men maakt een separatieschot tussen de te maken mastenmakerij en de mastenloods.

Verder worden in de buitenmuur 4 lichtramen met tuimelramen uitgebroken.

T.b.v. de bergplaatsen voor gezaagde houtwaren worden twee eindgevels van één van de oude kanonmerbootkappen dichtgetimmerd, evenals de opening in het lijfront, lang 40.25 el, hoog 3.88 el. Verder 22 deuren afgehangen. Zware stukken eiken worden uit de derde naar de vijfde of zesde kap verplaatst. In de eerste en tweede kap worden houtstellingen gemaakt.

Verder worden de zes bestaande hellingen onder de kanonneerbootkappen gesloopt.

Behalve hout worden ook rolpaarden vervoerd naar de bergplaats voor affutage (= voormalige kanonneerbootkappen)

Het nieuw aangebrachte houtwerk aan de zij- en eindgevels wordt drie maal geverfd.

● ARW, bestekken, 1863

Bestek en voorwaarden wegens het doen van enige werkzaamheden aan vier scheepskappen op de Rijkswerf.

Het gaat om het dichtten van de eindgevels van 7 scheepskappen en herstellingen bij de boot- en sloepenloodsen

Uit de begroting die bij dit werk hoort blijkt dat de kappen als bergplaats voor hout in gebruik zijn.

Onder de stijlen worden gemetselde penanten gemaakt, het dak van de vier kappen wordt gedekt met de beste blauwe onverglaasde Leidse of Woerdse pannen, ter oppervlakte van 1440 vierkante ellen. Reparaties en veranderingen aan de kappen. Op de helft van de vierde kap worden latten gelegd op de papierbedekking. In de daken 35 ijzeren dakramen.

Het oude en nieuwe houtwerk en ijzeren dakramen worden geverfd. Het schotwerk aan de noordzijde wordt twee maal en aan de zuidzijde voor zover het vernieuwd is drie maal met beste Moscovische teer geteerd, ter oppervlakte van 150 vierkante ellen.

In de ijzeren en houten dakramen halfwit glas.

Bestek en voorwaarden wegens het doen van herstellingen aan vier scheepskappen op de Rijkswerf.

Hier worden 69 gemetselde penanten geplaatst

onder de stijlen en de daken worden gerepareerd.

Bestek en voorwaarden tot het doen van enige herstellingen aan de scheepskappen.

Met: het dichtten van de eindgevels van drie van de zeven scheepskappen, geheel volgens de betimmering van de bergplaats voor affutage.

Van vier kappen worden de eindgevels dichtgetimmerd zoals bij de betimmering van de houtloodsen, met uitzondering van het rasterwerk.

Verder: het doen van herstellingen aan de buitenbeschotten, dakramen etc., bij de bestaande hout- en sloepenloodsen.

● ARW, bestekken: 1882

Het maken van overdekte hellingen voor twee torpedoboten.

Lengte van het gebouw: 34.20 m, breedte 10.70 m. De houten vloer van de helling steekt aan de noordzijde 14.90 m buiten de buitenzijde uit. De buitenkant van de buitenbeschieting bevindt zich op 66.62 m van de voorkant van de bazaltmuur van het afsluitingskanaal, tussen de houtloodsen en het werftorentje.

De spoorweg aan de zuidzijde wordt verlegd.

Gemetselde stenen voet, alleen aan de noordzijde niet: wordt daar onderbroken.

Stijlen met een overkapping, bestaande uit vurenhout, smeed- en gietijzer.

● Bestek en voorwaarden wegens de voortzetting tot herstelling van de sloepenloods.

De gevel aan de kant van het afsluitingskanaal wordt over een lengte van 72 m afgebroken en de voorgevel over een lengte van 4 vakken of 32 m. Vervolgens wordt een nieuwe stenen voet gemetseld, met pilasters die vanaf de laatste twee versnijdingen 0.11 m vóór springen. De pilasters worden gedekt met 14 muurplaten van eikenhout. Op de muurplaten en op de bestaande plaat van de scheepshelling worden de stijlen gesteld, met daartussen regels, vurenhout, beschoten met vuren delen. Op de beschieting een kroonlijst en cordonbanden, 10 deuropeningen uitgespaard met 120 deuren, elk van 2.40 m hoog en 1.20 m breed. Hierin komen boven- en benedendeuren. Negen openingen, hoog 4.50, breed 7.00 m, worden voorzien van draaiende hekken van vurenhouten

rasters. Er worden 14 windopeningen uitgespaard.

In aansluiting bij de reeds vernieuwde kroonlijst aan de noordzijde wordt hier 72 m kroonlijst aangebracht en aan de zuidzijde 34 m, 14 cordonbanden en 10 boogversieringen, alles van grenenhout.

Acht zakgoten (zinken) worden vernieuwd, het pannendak hersteld.

Tussen de sloepenloods en het afsluitingskanaal komt een bestrating over een lengte van circa 73 m en een breedte van 11.50 m.

Verf- en teerwerk: het houtwerk aan de buitenzijde, de dagzijde van de deuren en de openingen, de deuren aan de buitenzijde en de hekken aan alle zijden wordt drie maal geverfd: circa 1900 m². Het ongeschaafde hout aan de buitenzijde van het verfwerk wordt drie maal geteerd met bruine teer: circa 150 m².

Laagste inschrijver: gebr. Boom te Helder.

● ARW, bestekken, 1884:

*Bestek i.v.m. de werkzaamheden in verband met de voortzetting van de werkzaamheden tot herstelling van de sloepenloods.

De voorgevel aan de werfzijde wordt ten westen van de uitbouw voor de torpedoloods over negen vakken en aan de oostzijde van die loods over twee vakken, samen over een lengte van 93.13 m, afgebroken en vernieuwd. Dit deel ligt voor het gymnastieklokaal. Idem het gedeelte boven de torpedoloods, ter lengte van 24.80 m en hoogte van 3 m.

Hierbij wordt het gesloopte kantoortje van de commandeur weer opgebouwd.

● ARW, bestekken, 1885:

Bestek wegens de voltooiing van de werkzaamheden tot herstelling van de sloepenloods.

Bestaan uit: het afbreken en vernieuwen van het buitenbeschoot met het stijl- en regelwerk van de oost- en westgevel van de sloepenloods en het aanbrengen van zolder- en kapbalken voor meerdere berging van bezaagd hout.

● ARW, bestekken, 1897:

Bestek wegens het maken van een bergplaats voor sloepen tegen de bestaande sloepenloodsen. Aanbesteed 22 april 1897.

*Daarvoor moeten worden weggebroken: een mothok, privaat en urinoir. De zuidelijke gevel van de sloepenloodsen wordt t.b.v. deze aanbouwing over een lengte van ca. 33 m ter hoogte van ca. 5 m uitgebroken. De aanbouwing is 11.20 m breed. Hoogte uit de muurplaat tegen de gevel 6 en aan de voorkant 4 m. In de aanbouw worden 4 deur- en 16 raamopeningen uitgespaard. In het dak 8 gegoten ijzeren legramen. Ijzeren golfdak, gelijk aan dat van het afdak waar de sloepenloods tegen wordt gebouwd.

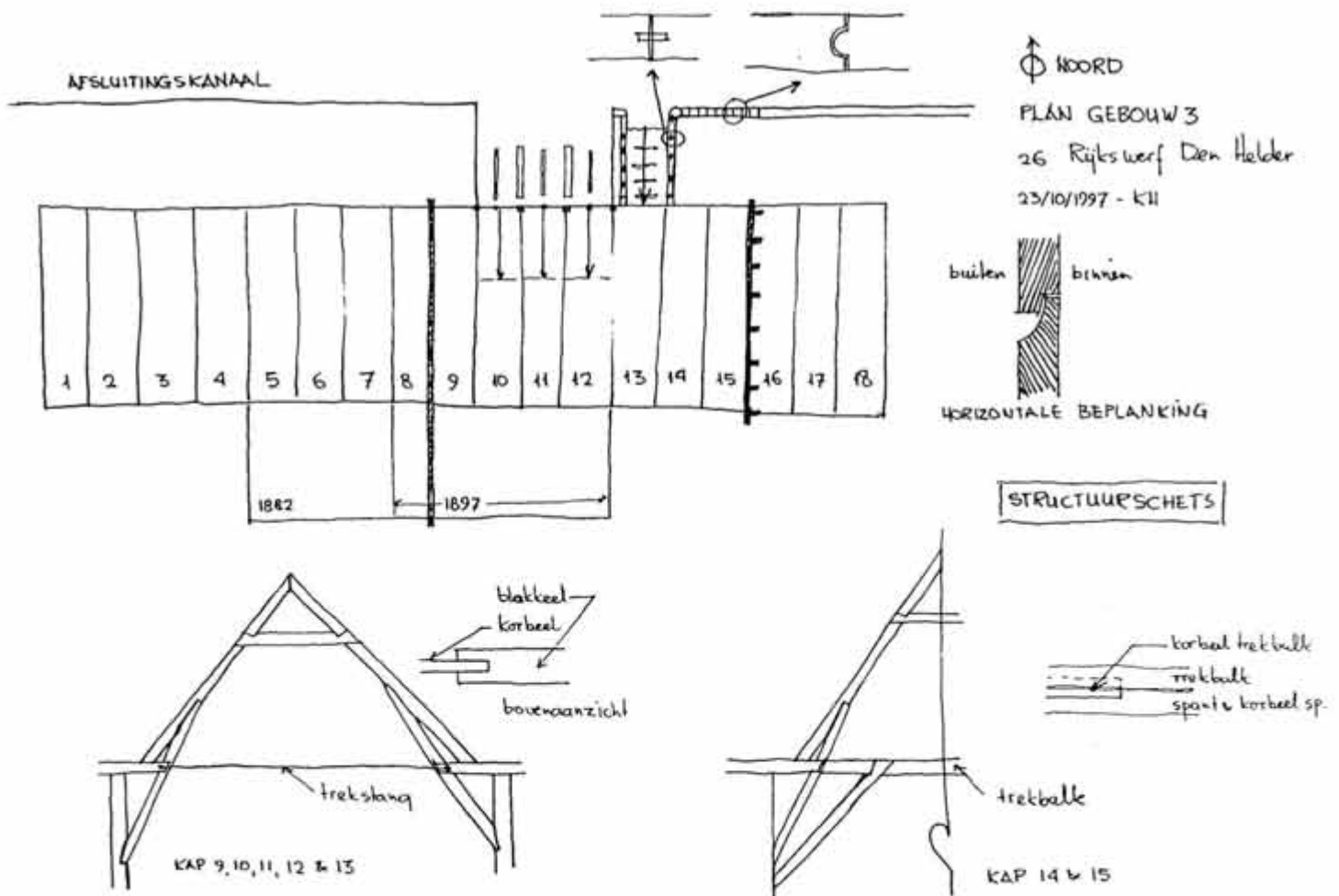
● ARW, bestekken, 1941:

Bestek wegens het maken van een gewapend betonnen schuilkelder op het terrein op de helling achter de sloepenloods

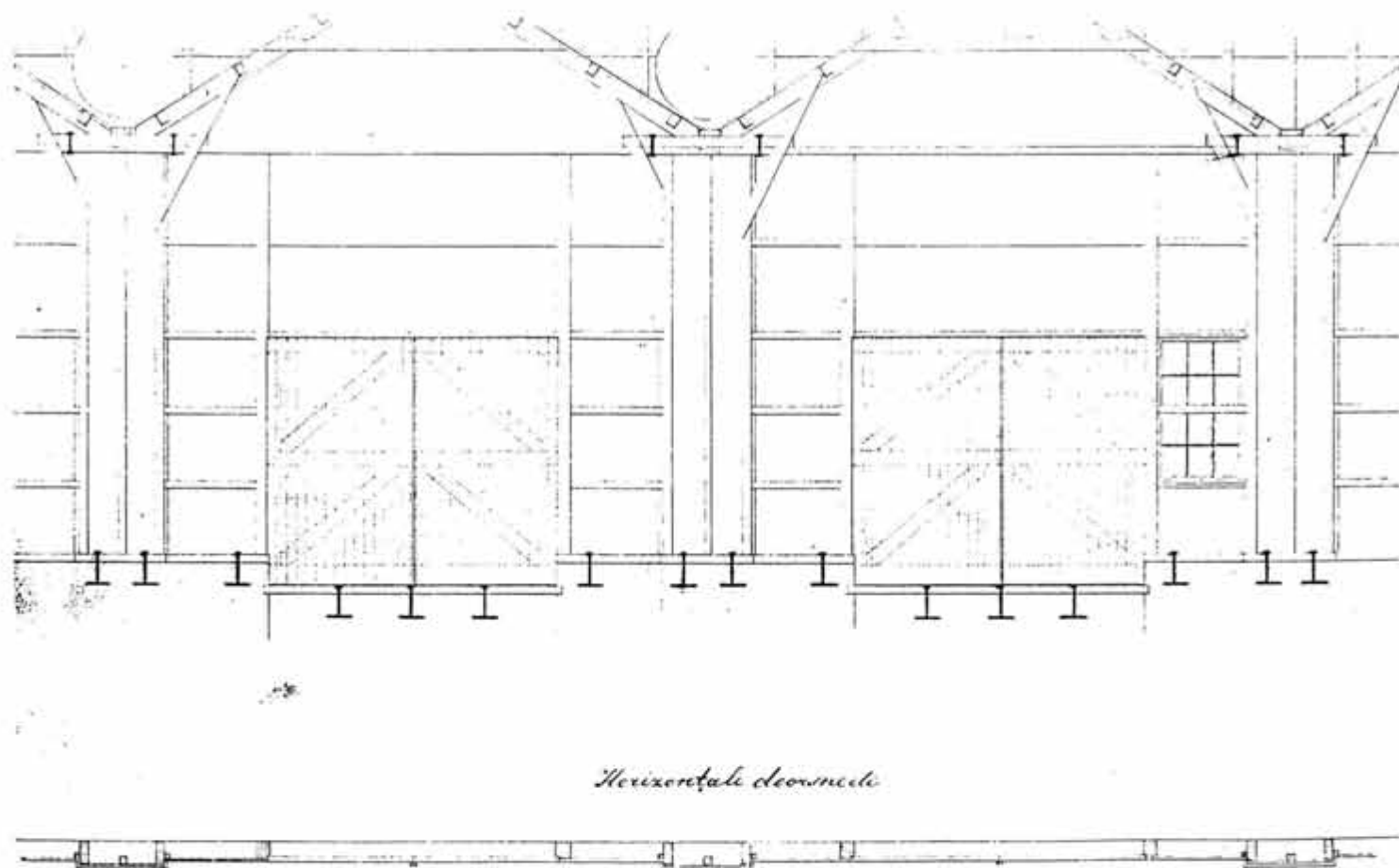
● ARW, bestekken, 1949:

Bestek: het bouwen van een sloepenloods. Afmetingen: zie tekening (niet aanwezig). Betonnen fundering.

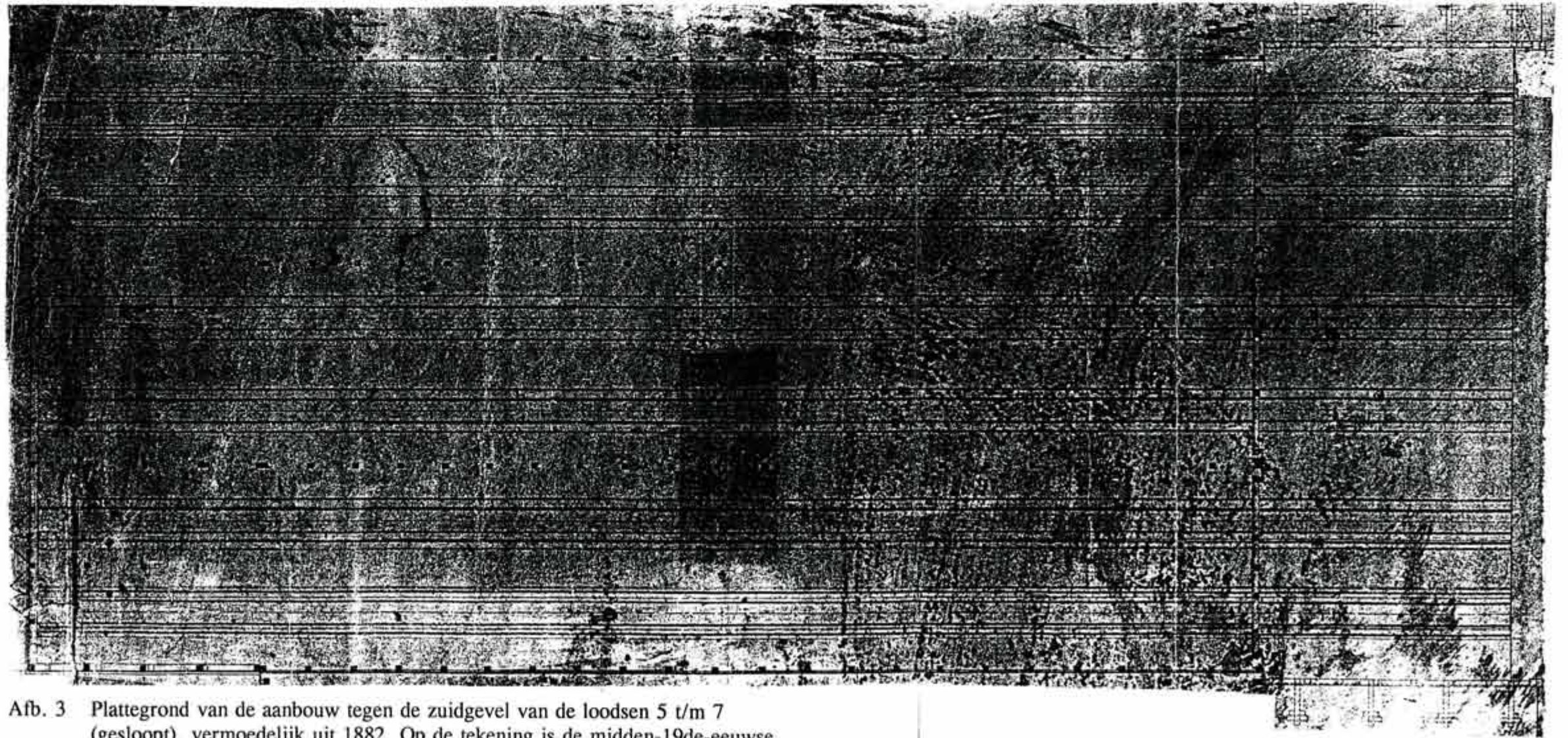
De gehele bestaande sloepenloods met vloeren, funderingen, hellingen, betonnen schuilplaatsen etc. zal worden weggebroken. Alleen de oostelijke en westelijke muren met steunberen blijven staan.

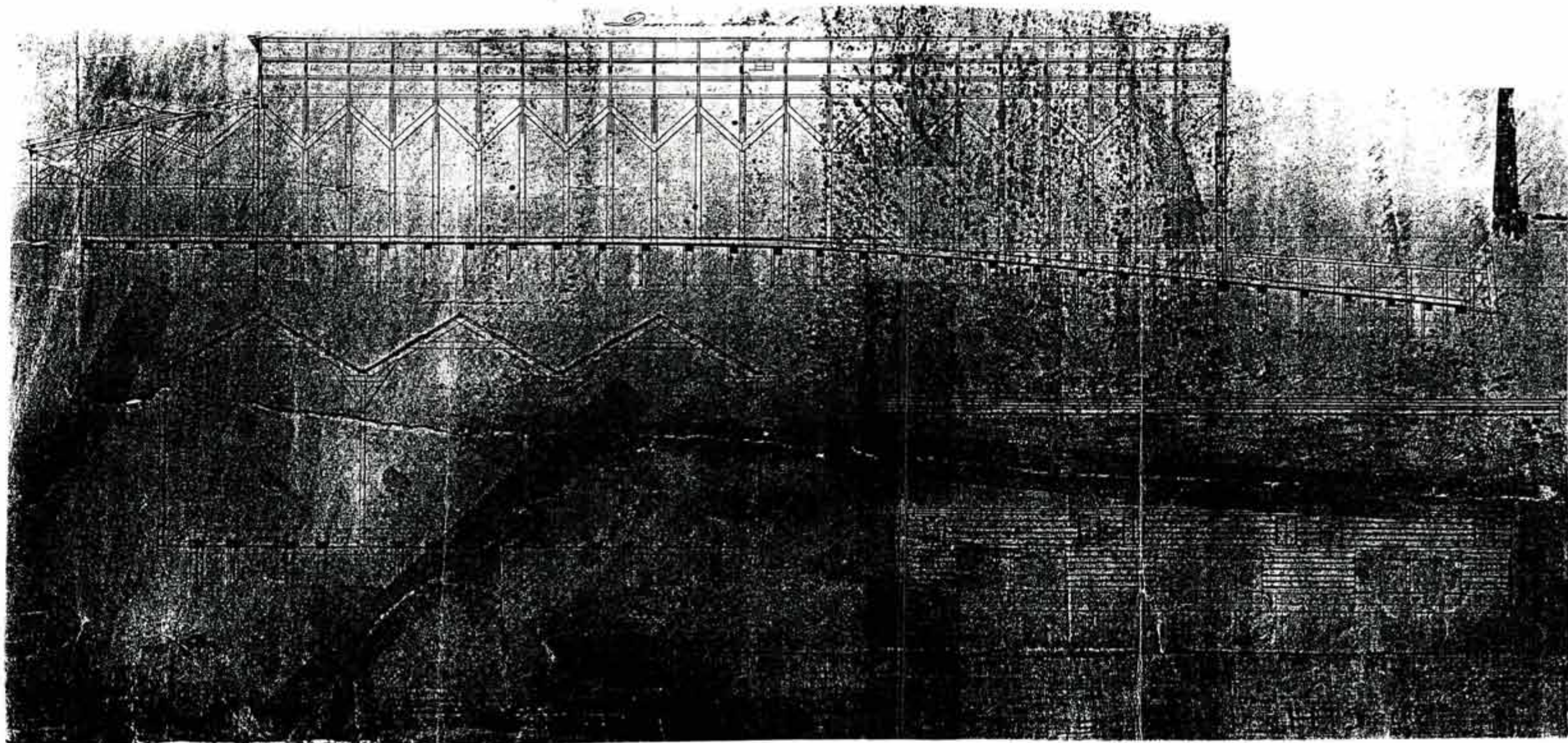
Afb. 1 Schets van de sloepenloods, waarin de situering en de nummering van de 18 loodsen zijn aangegeven. Het huidige gebouw omvat de loodsen 9 t/m 15. Aan de onderzijde zijn principedoorndsneden van de kapspanten weergegeven, respectievelijk met een trekstang (links) en een trekbalk (rechts).

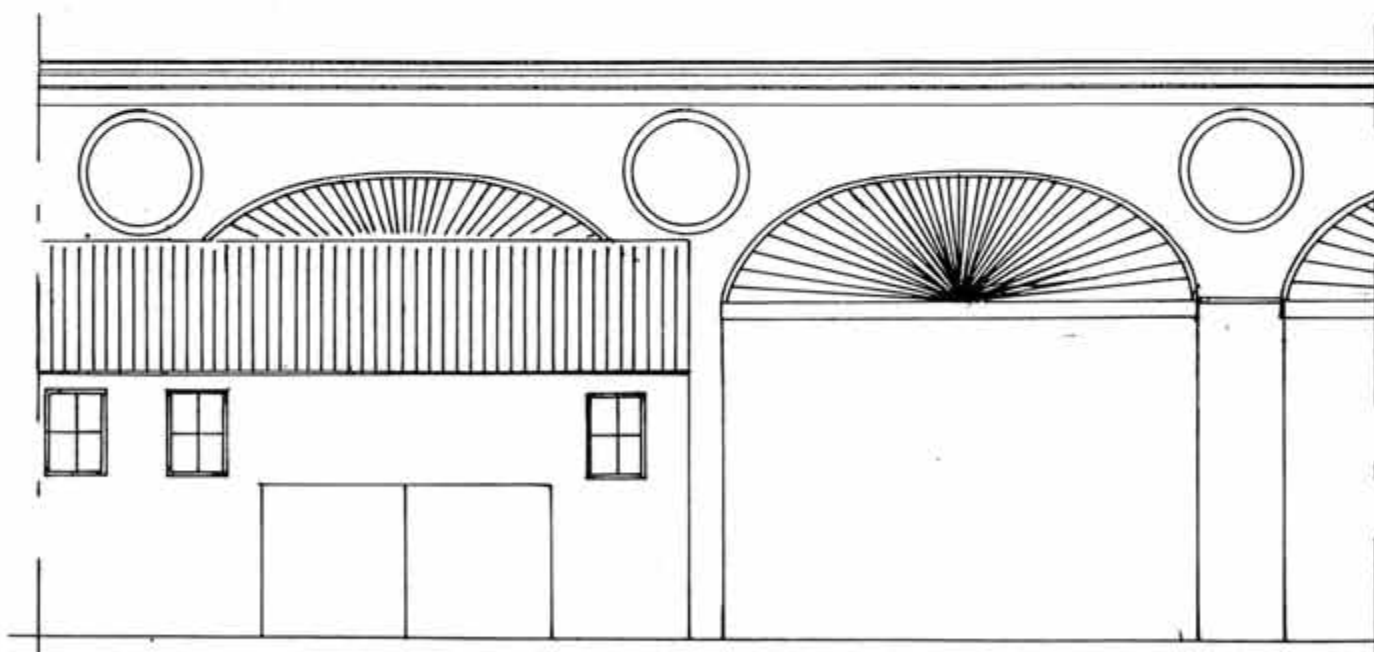
Afb. 2 Ontwerptekening voor het herstel van een gedeelte van de zuidgevel van de Sloepenloods, gedateerd in 1881. De midden-19de-eeuwse lijstgevel met ronde gaten ter plaatse van de zakgoten is nog zichtbaar op de verticale doorsnede (zie de schets op afb. 4). In 1883-'84 heeft de gevel zijn huidige aanzicht gekregen met de gekoppelde puntgevels. (Herkomst: CAS Winschoten, nr. 71)

Afb. 3 Plattegrond van de aanbouw tegen de zuidgevel van de loodsen 5 t/m 7 (gesloopt), vermoedelijk uit 1882. Op de tekening is de midden-19de-eeuwse lijstgevel met ronde gaten zichtbaar (zie afb. 4). (Herkomst: CAS Winschoten, nr. 71)

Afb. 3 (vervolg) Doorsneden en de zuidgevel.

Afb. 4 Schets van de voorgevel, situatie in 1881. De voorgevel en vermoedelijk ook de gevel aan het Afsluitingskanaal waren tot 1883/1884 voorzien van een neo-classicistische gevel, voorzien van een rechte kroonlijst en daarin ter hoogte van de zakgoten uitgespaarde rond-openingen. (Tekening gebaseerd op afb. 2 en 3)

Afb. 5 (boven) Noordgevel van de loodsen 3 t/m 18 van de sloepenloods, die in deze opzet vermoedelijk uit 1881-'82 dateert. Op deze foto vermoedelijk uit circa 1910 zijn (bijna) alle hellingen nog aanwezig. De bovenlichten hebben een open structuur. Ook valt op dat de ruimten tussen de stralen niet gelijk is zoals heden ten dage. De bovenlichten hadden in deze periode nog een lichte kleurafwerking. (Herkomst: Instituut voor Maritieme Historie)

Afb. 6 (onder) Noordgevel van de loodsen 1 t/m 3 van de sloepenloods (gesloopt), die in deze opzet vermoedelijk uit 1881-'82 dateert. Op deze foto vermoedelijk uit circa 1935 zijn de hellingen nog goed zichtbaar, evenals de licht gekleurde open bovenlichten. De kappen zijn gedekt met pannels. (Herkomst: Instituut voor Maritieme Historie)

Afb. 7 Interieur van één van de loodsen van de sloepenloods, vóór 1936. In 1936 werden de op deze foto nog afwezige ijzeren trekstangen aangebracht ter versteviging van de constructie (zie afb. 12). Het bovenlicht in de kopgevel is nog open. Aan de kolommen zijn schotten, latten en andere constructies bevestigd. (Herkomst: Instituut voor Maritieme Historie)

Afb. 8 Noordgevel van de sloepenloods, die in deze opzet grotendeels uit 1881-'82 dateert. Wel zijn sindsdien de deuren gewijzigd of vervangen en de bovenlichten vernieuwd.

Afb. 9 (boven) Zuidgevel van de sloepenloods. Op de voorgrond is de aanbouw uit 1897 zichtbaar. Op de achtergrond zijn de geveltoppen van de zeven loodsen zichtbaar, in de vorm waarin ze in 1883/1884 zijn verbouwd (vergelijk afb. 4).

Afb. 10 (onder) Zuidgevel van de loodsen 13 t/m 15 van de sloepenloods, die in deze opzet uit 1883-'84 dateert. De bovenlichten met stralenkransen waren oorspronkelijk open. Ook de deuren zijn later dichtgezet en/of verbouwd.

Afb. 11 (boven) De bakstenen westgevel van loods 9 van de sloepenloods, is vermoedelijk gebouwd na een bominslag in 1940.

Afb. 12 (onder) Interieur van loods 11 van de sloepenloods, gezien naar het noorden. De trekstangen in de constructie dateren uit 1936 (vergelijk afb. 7). De vloer is uitgevoerd als een inpandige sloopshelling.

Afb. 13 (boven) Interieur van loods 15 van de sloepenloods, te zien naar het zuiden. De trekbalen in de constructie dateren uit circa 1949, evenals de bakstenen muur links op de foto.

Afb. 14 (onder) Interieur van de sloepenloods, gezien vanuit loods 15 naar het zuidwesten. Kenmerkend voor de gekoppelde loods is het woud van houten kolommen.